

Svar på regeringsuppdrag

Rapport – Förbättrade möjligheter att arbeta för personer i cancerbehandling

Försäkringskassan

Datum: 2019-01-28

Förbättrade möjligheter att arbeta för patienter i cancerbehandling

Version 1.0

Dnr 9147-2018

Innehåll

Sammanfattning	3
Uppdraget	3
Sjukpenning och cancerdiagnoser	3
Projektet Flexibel sjukskrivning	4
Samverkan med Regionala cancercentrum (RCC) och onkologin	5
RCC	5
Försäkringskassan, RCC och onkologin	5
Workshop	5
Resultat av workshopen	5
Slutdiskussion	8

Sammanfattning

Försäkringskassan har fått i uppdrag att i samverkan med de Regionala cancercentrumen (RCC) se över möjligheten för återgång i arbete för personer i cancerbehandling. Efter ett första möte mellan Försäkringskassan och RCC beslutades om en gemensam workshop med syftet att hämta inspiration till ett eventuellt gemensamt informationsmaterial. Den 29 november 2018 hölls en workshop med representanter från Försäkringskassan, RCC, Hälso- och sjukvården, arbetsgivarna samt personer som själva har eller har haft en cancerdiagnos.

Generella önskemål från de enskilda var mer information och bättre framförhållning från samtliga parter som är involverade i vård- och rehabiliteringsplanen. De enskilda önskar också att samtliga parter är överens om de olika rollerna och vem som bär ansvar för vad.

Den enskilde önskar att Försäkringskassan är mer tillgänglig för hen och för arbetsgivaren samt att dessa två aktörer pratar ihop sig med hälso- och sjukvården om hur planen ser ut så att inte olika planer krockar och fördröjer rehabiliteringsprocessen. De skulle också vilja ha en personlig processkarta där ett meddelande går ut när de når ett visst steg i rehabiliteringskedjan. Slutligen önskar de enskilda att deras anhöriga involveras mer då cancer är en sjukdom som drabbar även familj och anhöriga.

Försäkringskassan samordnar andra aktörer och säkrar att de tar ansvar. Myndigheten kan inte erbjuda insatser eller åtgärder. Mycket av den information som efterfrågas på workshopen finns redan idag, men på olika platser. I detta uppdrag har Försäkringskassan uppmärksammat RCC som en stor kunskapsbärare där också mycket information och material redan finns.

Uppdraget

Försäkringskassan har fått i uppdrag att analysera och lämna förslag på hur myndigheten kan bidra till förbättrade möjligheter för återgång i arbete för personer i cancerbehandling. Försäkringskassan har tidigare haft ett projekt för personer i cancerbehandling, *Flexibel sjukskrivning*, som har syftat till att undersöka om en mer flexibel tillämpning av regler inom sjukförsäkringen kan bidra till att dessa personer kan arbeta i ökad omfattning under behandlingsperioden.¹ Försäkringskassan genomför för närvarande en rättslig kvalitetsgranskning för att säkerställa att arbetssättet inom projektet *Flexibel sjukskrivning* varit försäkringsmässigt. I avvaktan på den rättsliga kvalitetsgranskningen får Försäkringskassan i uppdrag av Regeringen att fokusera på vad som kan göras med hjälp av dialog och samverkan inom ramen för befintlig lagstiftning.

Sjukpenning och cancerdiagnoser

Sjukskrivna med cancer som primär anledning för sjukskrivningen utgör knappt 5 procent av samtliga individer med sjukpenning.² Det motsvarar cirka 11 000

---

¹ Projektets slutrapport "Flexibel sjukskrivning för personer i cancerbehandling" Dnr: FÖRSÄKRINGSKASSAN 055486-2015; VGR HS 199-2015.

² Statistiken bygger på manuella inmatningar vilket bidrar till en viss osäkerhet när statistiken tolkas.

personer. Detta kan jämföras med gruppen försäkrade med psykisk ohälsa, som utgör nästan 46 procent, vilket motsvarar cirka 109 000 personer.³

Projektet Flexibel sjukskrivning

Försäkringskassan Verksamhetsområde Väst har under tiden 1 oktober 2015 till 30 september 2016 genomfört projektet *Flexibel sjukskrivning* tillsammans med Västragötalandsregionen. Syftet med projektet var att undersöka om en mer flexibel tillämpning av socialförsäkringen kan få fler personer i cancerbehandling att arbeta i större omfattning. Projektet använde en för projektet framtagen arbetsmodell som bygger på förenklad administration och tillämpning av de aktuella försäkringsförmånerna, för att i första hand underlätta för individerna som ingick i projektet.⁴ Försäkringskassan genomför en rättslig kvalitetsgranskning av sjukpenningärenden som handlagts inom projektet för att kunna presentera en mer omfattande analys. Den rättsliga granskningen av en annan av de i projektet berörda förmånerna, särskilt högriskskydd, talar för att det kan vara svårt att effektivisera handläggningen/administrationen inom ramen för gällande lagstiftning⁵.

Erfarenheterna från projektet "Flexibel sjukskrivning"

Deltagarna i projektet *Flexibel sjukskrivning* upplevde en ökad trygghet kopplad till en upplevelse av att vara garanterad sjukpenning.

De upplevde en bättre psykisk hälsa och minskad sjukdomskänsla. De ansåg också att en mer flexibel sjukskrivning underlättat återgången i arbete. Projektet har med andra ord varit positivt ur den försäkrades synvinkel, med en känsla av delaktighet. På grund av studiens upplägg går det dock inte att statistiskt säkerställa att *Flexibel sjukskrivning* har påverkat sjukskrivningsmönstren mot ett lägre uttag av sjukpenningdagar.

En viktig faktor för att individen ska våga återgå i arbete efter egenupplevd förmåga är stödet från läkaren. Individen känner en oro för att återhämtningen ska fördröjas, stanna av eller till och med försämrans om hen går tillbaka i arbete för tidigt efter, eller under behandling. Individens upplevelse av att läkaren godkänner och uppmuntrar till att våga arbeta är således en framgångsfaktor för arbete under behandlingstiden.

Osäkerhet hos både arbetsgivaren och Försäkringskassans handläggare har lyfts i projektrapporten. Arbetsgivaren känner sig osäker på i vilken omfattning de kan och bör kontakta sin medarbetare under sjukskrivningen. Det finns en rädsla för att uppfattas som alltför pressande och att medarbetaren ska känna sig tvingad tillbaka i arbete. Motsvarande finns hos Försäkringskassans handläggare. Försäkringskassan jobbar internt med att kontinuerligt stärka handläggarna i dialogen med de försäkrade.

---

³ Siffrorna avser antalet pågående ärenden 2018-12-18.

⁴ Läs mer om projektet och arbetsmodellen i projektets slutrapport "Flexibel sjukskrivning för personer i cancerbehandling" Dnr: FÖRSÄKRINGSKASSAN 055486-2015; VGR HS 199-2015.

⁵ "Särskilt högriskskydd" Dnr: Rättslig kvalitetsuppföljning 2018:4.

Trots vissa förenklingar i handläggningen upplevdes hanteringen som administrativt krånglig för alla parter. Det upplevdes som omständligt med ifyllandet av intygen, risk för felutbetalningar och/eller dubbelutbetalningar med återbetalning som följd. Försäkringskassans handläggare fick lägga mycket tid på upprepad informationsgivning till såväl den försäkrade som till vården och arbetsgivaren.

Samverkan med Regionala cancercentrum (RCC) och onkologin RCC

I uppdraget till Försäkringskassan ingår att samverka med de Regionala cancercentrumen, RCC, kring förbättrade möjligheter för återgång i arbete för personer i cancerbehandling och att rapportera hur denna samverkan utvecklas.

Försäkringskassan, RCC och onkologin

I augusti 2018 träffades representanter från Försäkringskassan och RCC i samverkan för att etablera kontakt och diskutera potentiella samverkansytor. I samtal framkom önskemål om ett gemensamt informationsmaterial som riktar sig till såväl individen, hälso- och sjukvården, Försäkringskassan och arbetsgivaren och där individens behov står i fokus.

Vid mötet beslutades att en workshop skulle genomföras med syfte att hämta inspiration till ett eventuellt gemensamt informationsmaterial om hur det fungerar att arbeta med en cancerdiagnos och för de professioner som i sitt arbete kommer i kontakt med personer som arbetar under behandlings- och sjukdomstiden. Mötet ville även verka för att öka samtliga parter kunskaper om målgruppen och de utmaningar som uppstår vid en oförutsägbar arbetsförmåga. Workshopen skulle arrangeras av Försäkringskassan och RCC skulle delta med representanter.

Workshop

Den 29 november 2018 hölls en konferens/workshop med 18 deltagare. Deltagarna var Försäkringskassan (handläggare, försäkringsmedicinsk rådgivare och verksamhetsutvecklare), RCC (onkolog, patientföreträdare, patientrepresentanter och processledare), läkare från hälso- och sjukvården och arbetsgivarrepresentanter från både ett större nationellt företag och ett litet privat företag.

Uppdraget lägger vikt vid att de försäkrades upplevelser och förslag beaktas och vi var därför angelägna om att få god representation från patienterna själva. Av patientföreträdarna fanns personer som själva har eller har haft cancer.

Den grupp som skattade projektet *Flexibel sjukskrivning* högst var de försäkrade själva som upplevde en större kontroll över sin situation och en större delaktighet med en känsla av trygghet som bidrar till en känsla av högre livskvalitet. Med det i åtanke lades fokus på de enskildas upplevelser och förslag under workshopen.

Resultat av workshopen

Nedan presenteras insikter, tankar och önskemål från deltagarna under workshopen i november 2018.

Generella önskemål från de enskilda

Det som framkom under workshopen var att de enskilda önskade mer information och bättre framförhållning från både vården, arbetsgivaren och Försäkringskassan gällande sin vård- och rehabiliteringsplan. De önskar veta i förväg hur planeringen ser ut för kontakterna och att den planeringen görs tillsammans med dem. Till exempel hur ofta, av vem och vid vilka tidpunkter hen kommer att bli kontaktad. En regelbunden avstämning kan minska den oro som en oförutsägbar och sällan förekommande kontakt kan medföra. Försäkringskassan förstår att det finns ett värde för individen med ökad tillgänglighet, bättre framförhållning och samtal med en viss förutbestämd frekvens. Försäkringskassan strävar därför efter att kontinuerligt ta den kontakt som krävs för att driva ärendet framåt och ge den enskilda den information den behöver under sin sjukskrivning.

Även arbetsgivaren behöver aktivt vara delaktig och ha kontinuerlig kontakt med den enskilde för att kunna ta sitt ansvar och agera i sjukskrivningsprocessen. Arbetsgivaren ska ta fram en plan för återgång i arbete tillsammans med den enskilde. Försäkringskassan anser att arbetsgivarens planer ska vara vägledande för myndighetens vägval i handläggningen. Det innebär att Försäkringskassan utifrån informationen i planerna, tidigare kan uppmärksamma de individer som har behov av stöd eller insatser. På så sätt kan handläggaren bättre anpassa sin informationsgivning utifrån individens behov av stöd i syfte att underlätta för individen att förstå vad som händer i sitt sjukskrivningsärende.

Det centrala i önskemålen rör kommunikation och information. Det som efterfrågas är bland annat gemensamma hemsidor med samlad information under rubrikerna ”Om du är patient”, ”Om du är arbetsgivare” och ”Om du är sjukskrivande läkare”. Olika former på informationsmaterialet diskuterades, så som broschyrer, informationsfilmer, powerpointpresentationer och hemsidor hos de olika aktörerna, som är länkade till varandra för att visa på samsyn i rehabilitering-och informationsprocessen. Ett förslag var att samtliga aktörer ska verka för en gemensam process med individen i fokus.

De enskildas önskemål till Försäkringskassan

De enskilda önskar att Försäkringskassan är mer tillgänglig för hen och för arbetsgivaren. De upplever att det är viktigt att tidigt veta vem som är handläggare och att ha överenskomna avstämningstillfällen. I Försäkringskassans verksamhetsplan för 2019 står att ”Vi strävar efter att ta muntlig kontakt med den som berörs när vi bedömer att det kan underlätta förståelsen för vår tillämpning av försäkringen”.⁶ Det anses också vara önskvärt att Försäkringskassan och arbetsgivaren pratar om hur planen ser ut så att inte olika planer krockar och fördröjer processen.

Under projektet *Flexibel sjukskrivning* och den workshop som genomfördes den 29 november 2018, lyfte de försäkrade att det finns en oro för den ekonomiska situationen under sjukskrivning, upplevelsen att de när som helst kan få besked om att sjukpenningen upphör. Detta anser de försämra förutsättningarna för rehabilitering och återgång i arbete. Försäkringskassan arbetar kontinuerligt med att säkerställa att vi ger tydlig och korrekt information om vad den försäkrade har att

---

⁶ Försäkringskassans verksamhetsplan 2019, Dnr: 017788-2018.

vänta under sin tid i försäkringen och hur processen ser ut. Arbetsgivarna behöver ha en god kännedom om sin och övriga aktörers roller. Sjukfrånvaroprocessen underlättas för individerna och möjligheterna ökar för att de kommer tillbaka i arbete fortare om arbetsgivaren tar sitt ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering. Den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom eller hamnar i ett sjukdomstillstånd som sätter ned arbetsförmågan på grund av behandlingen får i normalfallet sjukpenning.

Under workshopen framgick det dock att de flesta av de försäkrade ansåg att utbetalningarna har fungerat utmärkt och att de inte blivit ifrågasatta av sin handläggare rörande arbetsförmågan eller rätten till sjukpenning. Däremot har någon inte blivit kontaktad alls under sin sjukskrivning utan först efter att delvis återgått i arbete. Personens egen tolkning är att handläggaren inte vågat höra av sig ifall den försäkrades tillstånd skulle ha förvärrats och att handläggaren har verkat osäker på hur hen ska och kan tilltala den försäkrade. Försäkringskassan anser att det är viktigt att löpande hålla individen informerad om både regelverk och processen i det enskilda ärendet, oavsett diagnos. Detta gäller för både arbetsgivare, vårdgivare och Försäkringskassan.

De önskar också en personlig processkarta där ett automatiskt meddelande går ut när de når ett visst steg i rehabiliteringskedjan. De upplever att det kan vara svårt att förstå när handläggaren pratar om dagar och nivåer.

De enskildas önskemål till hälso- och sjukvården

De enskilda upplever att det kan vara otydligt vad som är målet med olika rehabiliteringsinsatser. För motivationens skull bör målet sättas upp från början och jobbas mot steg för steg. De enskilda tror att Rehabiliteringskoordinatoren kan vara ett stort stöd i det arbetet.

Vidare lyfte de ett behov av att själva få så utförlig information som möjligt om vilka eventuella biverkningar som kan drabba dem efter att behandlingen är slutförd och på lång sikt. Detta är information som de önskar att vården även ger till arbetsgivarna för att de lättare ska kunna planera för en återgång i arbete och för att på bästa sätt kunna anpassa arbetsplats och arbetsuppgifter.

Till sist vill de poängtera vikten av att involvera de anhöriga. Dels är cancer en sjukdom som inte bara drabbar en individ utan även deras familjer och andra anhöriga. Familj och anhöriga behöver också stöd och få svar på sina frågor. Dels är de anhöriga ett viktigt stöd till den som drabbas av cancer och kan till exempel hjälpa till att komma ihåg vad läkaren sa och hur planeringen ser ut. Det finns flera närståendeföreningar som lyfts fram som önskvärda att vården har ett närmare samarbete med.

Arbetsgivarens önskemål för förbättrade möjligheter till en bra rehabilitering

Arbetsgivarna lyfte fram att de enskilda måste vara noga med att delge beslut och intyg till arbetsgivaren. Utan aktuella underlag kan arbetsgivaren inte planera för återgång eller anpassa arbetsplats eller arbetsuppgifter. De ges därmed inte tillräckliga förutsättningar att uppfylla sitt arbetsgivaransvar.

Arbetsgivarna önskar en tydlig ingång till Försäkringskassan för att snabbt få svar på frågor om processen och om regelverk. De skulle även vilja ha regelbundna telefonavstämningar med Försäkringskassan utifrån den planering som är framtagen för medarbetaren.

Slutdiskussion

Det är viktigt att komma ihåg är att det redan idag finns en möjlighet att arbeta oregelbundet under en sjukskrivning när arbetsförmågan varierar. Det finns dock vissa begränsande möjligheter att förlägga arbetstiden oregelbundet vid partiell sjukskrivning. Det kan då bland annat krävas att det är medicinskt motiverat. Det är också viktigt att påminna om det ansvar alla arbetsgivare har i och med arbetsgivaransvaret, till exempel att ta fram en plan för återgång i arbete. Försäkringskassan samordnar andra aktörer och säkrar att de tar ansvar. Myndigheten kan inte erbjuda insatser eller åtgärder. När det gäller kontakt på Försäkringskassan för arbetsgivaren finns, förutom handläggaren, Kundcenter för Partner som arbetsgivaren kan vända sig till.

En av de viktigaste faktorerna för de enskildas upplevelse av trygghet i sin sjukskrivning är en fungerande dialog mellan samtliga parter i sjukskrivningsprocessen. Ett gott informationsflöde där ansvarsområdena är uttalade och överenskomna. Denna ovisshet kan leda till oro som påverkar till exempel cancerpatienter som är i början av sin sjukdoms- och behandlingstid. Oron kan i sin tur leda till att individen inte fullt ut kan fokusera på sin rehabilitering. De allra flesta cancerbehandlingar leder till någon form av nedsatt arbetsförmåga och bedömningen görs alltid utifrån de enskildas arbetsförmåga. Försäkringskassans handlägningsprocess tydliggör redan idag att en kontinuerlig kontakt ska tas med den försäkrade under dennes sjukskrivning.⁷ Försäkringskassan har ett pågående uppdrag att stärka dialog och samverkan med hälso- och sjukvården. På regional och lokal nivå utvecklar vi det systematiska samverkansarbetet med att behovsanpassa samverkansinsatser tillsammans med hälso- och sjukvården.

Mycket av den information som efterfrågades på workshopen finns redan idag, men på olika platser. Roller och åtaganden, det vill säga vem som ska göra vad och vad individen och de olika aktörerna kan förvänta sig av varandra är delar som de enskilda önskar ska kunna sammanfattas i gemensam framtagen information. Både individen och övriga aktörer kan gynnas av ett gemensamt framtaget informationsmaterial som vänder sig till alla ingående parter.

I detta uppdrag har Försäkringskassan uppmärksammat RCC som en stor kunskapsbärare där också mycket information och material redan finns. Materialet och RCCs väl etablerade nätverk kan komma väl till nytta i vårt arbete framöver.

---

⁷ Processen för Sjukpenning och rehabilitering (2009:07, version 12).

Beslut i detta ärende har fattats av överdirektör Maria Rydbeck i närvaro av avdelningschef Ulrika Havossar och verksamhetsutvecklare Erika Kjellstrand, den senare som föredragande.

Maria Rydbeck

Erika Kjellstrand